

مهریه

مهر مالی است که به هنگام عقد نکاح، برابر ضوابط شرع و رسم و عادت از طرف مرد به زن پرداخت می شود و صدق- صداقیه، کابین و فرض هم نامیده می شود. مهر، عندالمطالبه است یعنی به محض انعقاد عقد نکاح، زوجه مالک مهر می شود و این مالکیت نسبت به نصف مهر مستقر و در نیمی دیگر متزلزل است.

مهر انواع مختلف دارد که عبارتند از:

1 - مهر السنه، مهري است که پیامبر اسلام (ص) برای حضرت فاطمه (ع) مقرر کردند و آن عبارت از 262 مثقال و نیم پول نقره مسکوک است.

2 - مهر المسمي، عبارت از میزان مالی است که به عنوان مهر در عقد نکاح ذکر می شود و مورد توافق زوجین است.

3 - مهر المثل، در عقد نکاح، می توان مهر تعیین نکرد و زوجین می توانند پس از وقوع عقد با توافق، میزان مهر را تعیین کنند، حال اگر قبل از تراضی برای تعیین مهر نزدیکی شود زوجه مستحق مهرالمثل است و مهر المثل عبارت از مالی است که با در نظر گرفتن وضع خانوادگی و حال اقران و نزدیکان زوجه تعیین می شود.

4 - مهر المته، چنانچه در عقد نکاح مهر تعیین نشود و زوج مصمم باشد که زوجه را قبل از نزدیکی طلاق دهد مقداری را به عنوان مهر تعیین و به زوجه پرداخت می کند و این مبلغ بستگی به وضعیت مالی زوج دارد. بنابراین تعیین میزان مهر المثل به وضع خانوادگی زوجه و مهر المته به وضعیت مالی زوج بستگی دارد.

اجرای مهریه

به مجرد وقوع عقد، زن مالک مهر می شود و می تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن انجام دهد. (ماده 1082 قانون مدنی). بنابراین مهریه در مالکیت زن مستقر شده و در مدیریت او قرار می گیرد. منتها ممکن است مهریه حال باشد یا موجل، عندالمطالبه باشد یا عندالاستطاعه، مطالبه مهریه منوط به اثبات استطاعت زوج است. در هر صورت به لحاظ استقرار مهریه در مالکیت زن، وی می تواند آن را مطالبه کند. مطالبه مهریه منوط به اثبات در فرضی که موجل باشد با سر رسید حق مطالبه محفوظ است و در فرض عندالاستطاعه، مطالبه مهریه منوط به اثبات استطاعت زوج است. در هر صورت به لحاظ استقرار مهریه در مالکیت زن، وی می تواند آن را مطالبه کند. در این نوشتار پس از توضیحات مقدماتی با روش مطالبه مهریه از طریق صدور اجرایی آشنا می شویم.

زمان مطالبه مهریه

قبل از اینکه بخواهیم برای دریافت مهریه اقدام کنیم باید بدانیم که اساساً در چه زمانی می توانیم این کار را انجام دهیم و نهادهای قانونی در آن زمان مکلف هستند به درخواست مطالبه ما پاسخ مثبت داده و اقدامات قانونی را انجام دهند. اصل بر این است که به محض وقوع عقد ازدواج و ثبت آن مالک مهریه می شود که البته نیمی از آن در همان لحظه و نیم دیگر به هنگام شروع زندگی مشترک در مالکیت او استقرار می یابد. منتها نکته اینجاست زمانی که مهریه عندالاستطاعه باشد و یا اینکه زمان دار باشد زوجه باید صبر کند تا شرایط زمانی برای مطالبه مهریه مهیا شود.

اگر مهریه عندالاستطاعه باشد، منظور این است زمانی می توان مهریه را مطالبه کرد که شوهر از لحاظ مالی توانایی و استطاعت پرداخت مهریه را داشته باشد و این تنها با معرفی اموال شوهر به دادگاه امکان پذیر است. اگر هم مهریه موجل یا زمان دار باشد باید زوجه منتظر بماند تا زمانی که مشخص شده سیری شود و پس از آن زمان است که در واقع صاحب مهریه می شود و می تواند برای دریافت آن اقدام کند. البته قابل ذکر است که در حال حاضر عرف نیست که در دفاتر ازدواج مهریه به صورت زمان دار ثبت شود ولی در بسیاری اوقات مهریه به صورت عندالاستطاعه ثبت می شود که لازم است زوجین به آثار آن که در بالا بدانها اشاره کردیم آگاه باشند و اصلی ترین آن هم اینکه تنها در صورتی که مرد توانایی پرداخت مهریه را دارد می توانند آن را از او مطالبه کنند و در غیر این صورت هیچ اقدام قانونی در مقابل شوهر نمی توان انجام داد.

روش های مطالبه مهریه

مهریه از دو طریق قابل مطالبه است.

راهکار اول آن مراجعه به دادگاه خانواده و تقدیم دادخواست مطالبه مهریه است. در این حالت زوجه درخواستی مبنی بر مطالبه مهریه به دادگاه ارائه داده و باید از شوهر مالی به دادگاه معرفی کند تا دادگاه با توقیف و فروش آن مهر زن را پرداخت کند. البته این مال نباید از مستثنیات دین باشد. اگر هم شوهر فاقد مال اما کارمند دولت باشد، زوجه می تواند تقاضا کند که یک سوم حقوق مرد تا پرداخت تمام مهر توقیف و به او پرداخت شود.

راهکار دوم: صدور اجرائیه : هر چند بیشتر مردم در حال حاضر از طریق دادگاه سعی می کنند مهریه خود را مطالبه کنند و فکر می کنند که تنها راه برای دریافت مهریه شان مراجعه به دادگاه است اما باید به آنها گوشزد کنیم به این دلیل که سند ازدواج یک سند رسمی است آنها خیلی راحت و بدون مراجعه به دادگاه می توانند برای دریافت مهریه خود اقدام کنند و آن هم از طریق اجرای مفاد سند رسمی ازدواج است.

مرجع صالح درخواست صدور اجرائیه برابر بند "ج" ماده 2 آیین نامه اجرای مفاد اساسنامه لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی مرجع صالح برای تقدیم درخواست صدور اجرائیه، دفتر ازدواجی است که عقد نکاح را ثبت کرده است.

ترتیب درخواست صدور اجرائیه

الف- درخواست ذی نفع

صدور اجرائیه با تقاضای ذی نفع است. این درخواست الزاما باید "کتبی" باشد. بنابراین درخواست شفاهی پذیرفته نمی شود. به علاوه، این درخواست از طریق سازمان ثبت اسناد و املاک تهیه و در اختیار دفاتر ازدواج قرار می گیرد، به عمل می آید. منظور از ذی نفع، زوجه یا وکیل وی و قیم او حسب مورد است. ارائه وکالت نامه و قیم نامه در فرض اخیر لازم است.

ب- مندرجات تقاضانامه

1. مطابق ماده 3 آیین نامه مذکور تقاضای صدور اجرائیه (مهریه) طبق فرم مخصوص تنظیم می شود و باید شامل نکات زیر باشد: نام و نام خانوادگی، شماره شناسنامه، محل صدور، نام پدر، تاریخ تولد، کد ملی، محل اقامت درخواست کننده اجرائیه یا نماینده قانونی او.
2. نام و نام خانوادگی، شماره شناسنامه، محل صدور، نام پدر، تاریخ تولد، کد ملی، محل اقامت متعهد.
3. موضوعی که اجرای آن تقاضا شده است.
4. شماره و تاریخ مستند درخواست صدور اجرائیه.

شرایط صدور اجرائیه

پس از درخواست صدور اجرائیه از سوی زوجه در صورت احراز شرایط زیر توسط سردفتر، امکان صدور اجرائیه فراهم است.

الف- مطالبه مهریه به موجب سند رسمی باشد.

سند ازدواجی که مطابق مقررات مورد نظر تنظیم شده باشد "رسمی" شناخته می شود. بنابراین ورقه ای که در شب بله بران به عنوان صدای تنظیم می شود و به امضای طرفین می رسد، قابلیت درخواست صدور اجرائیه را ندارد ولو اینکه ورقه مذکور به امضا و مهر سردفتر نیز رسیده باشد. همچنین در نکاح موقت ورقه ای را که سردفتر تحت عنوان نکاح منقطع (صیغه نامه) تنظیم می کند، سند رسمی شناخته نمی شود. در فرض اخیر زوجه می تواند جهت مطالبه مهریه فقط به دادگاه خانواده مراجعه کند.

ب- منجز بودن مهریه و تعهدات

به دلالت تبصره 2 ماده 5 همان آیین نامه، صدور ورقه اجرائیه نسبت به تعهداتی که در سند منجزا قید شده باشد، امکان پذیر است. منظور از منجز بودن این است که مهریه معلق نباشد.

ج- مهریه و اجرای تعهد موجل نباشد.

در خصوص مهریه چند فرض پیش بینی می شود: حال، موجل، عندالمطالبه و عندالاستطاعه. مهریه در صورتی موجل است که برای پرداخت آن مدتی مقرر شود. به طور مثال چنانچه زمان وقوع عقد نکاح سال 1392 باشد و زمان پرداخت مهر سال 1395 تعیین شده باشد یا اینکه به صورت اقساط سالانه تعیین و مقرر شده باشد که در این صورت، قبل از فرارسیدن مدت، زوجه حق مطالبه نخواهد داشت. در صورتی که مدتی برای پرداخت معین نشده باشد مهریه "حال" محسوب می شود و قید عندالمطالبه آن را از حال بودن خارج نمی کند.

تکالیف سردفتر

1. وفق ماده 5 آیین نامه یاد شده سردفتر با احراز هویت درخواست کننده و احراز صلاحیت خود موظف به انجام موارد زیر است:
صدور اجرائیه و ارسال آن به اداره ثبت. از جمله تکالیفی که در ماده مذکور پیش بینی شده، این است که سردفتر رونوشت سند را در برگ های ویژه ظرف 24 ساعت با خط خوانا در سه نسخه تهیه کرده و موضوعی را که باید اجرا شود (مطالبه سکه، وجه نقد و ...) در محل مخصوص آن نوشته ظرف 48 ساعت از تاریخ وصول تقاضا برگ های اجرائیه را امضا کرده و به مهر ویژه (اجرا شود) رسانده و برای اجرا نزد مسئول اجرای ثبت می فرستد و رسید دریافت می کند.
2. **مطلع کردن زوج یا ضامن از صدور اجرائیه**
سردفتر ازدواج مکلف است پس از صدور اجرائیه مراتب را به آخرین نشانی زوج از طریق پست سفارشی به او اطلاع داده و برگ های اجرائیه را به ضمیمه قبض پست به او اطلاع دهد. به عقیده ما مطلع کردن زوج از صدور اجرائیه رنگ بیدارباش و هشدار است که ممکن است درصدد حل آن برآید.

ابلاغ اجرائیه و ترتیب اجرا

اجرا پس از وصول اجرائیه، باید آن را در دفاتر لازم وارد و پروند برای آن تنظیم و نام مامور ابلاغ را در آن نوشته و جهت ابلاغ به مامور تسلیم کند. مامور اجرا وفق ضوابط جاری، اجرائیه را به زوج یا ضامن ابلاغ می کند. از تاریخ ابلاغ اجرائیه، زوج یا ضامن باید ظرف ده روز دین را بپردازد یا ترتیبی برای پرداخت دین خود بدهد یا مالی معرفی کند که اجرای سند را میسر کند.

بازداشت اموال زوج

ابلاغ اجرائیه تقاضای تأمین طلب خود را از اموال زوج یا ضامن کند. در این صورت، اجرا معادل طلب زوجه را از اموال نامبردگان بازداشت می کند. در صورتی که زوج مهریه را پرداخت نکند، اموال بازداشتی از طریق مزایده به فروش رسیده و مطالبات زوجه پرداخت می شود.

معافیت از پرداخت نیم عشر دولتی

در صورتی که زوجه در هر مرحله از فرایند عملیات اجرایی از اجرا منصرف شود، به دلالت ماده 98 قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت از پرداخت حق الاجرا معاف است.

مزایای مطالبه مهر از طریق اجرای ثبت

مطالبه مهریه از طرق مراجعه به دادگاه یا مراجعه به اجرای ثبت امکان پذیر است. به عقیده ما مطالبه مهریه از طریق اجرای ثبت نسبت به دادگاه خانواده بهتر است. در مقایسه شیوه های مذکور می توان به این مزایا که در طریق اجرای ثبت نهفته است اشاره کرد:

1. اصولاً با مراجعه زوجه به محاکم دادگستری، به دلیل شکسته شدن حریم روابط عاطفی زوجین و فرو ریختن قبح مراجعه به محاکم که در بین جامعه ایرانی، رجوع زن به دادگاه را امری ناپسند تلقی می کند، امکان سازش تا حد بسیار زیادی کاهش پیدا می کند و گاهی سازش را غیر ممکن می کند. اصطلاحی که بین قضات محاکم خانواده مرسوم است، آن است که: "دعوی مطالبه مهریه، دروازه طلاق است." از این رو، به نظر می رسد، جلوگیری از تشکیل پرونده مطالبه مهریه که اصولاً به عنوان اولین پرونده در مسیر پرونده های متعددی که در خلال رسیدگی به اختلاف زوجین در محاکم خانواده تشکیل می شود در کاهش اختلاف و حل و فصل دعوی بسیار موثر است. از این جهت مراجعه به اجرای ثبت که به دلیل طبیعت اداری آن، کراهت کمتری از دید جامعه دارد، می تواند آثار زیان بار عدم ایجاد سازش را تا حد زیادی کاهش دهد.
2. مطالبه مهریه از طریق محاکم دادگستری که با تقدیم دادخواست و رعایت مقررات شکلی دیگر صورت می گیرد، مستلزم تعیین وقت و رسیدگی (شکلی- ماهوی) است که این امر فرایند دادرسی را طولانی می کند و از طرفی بر تراکم و حجم پرونده ها می افزاید. در صورتی که در مطالبه مهریه از طریق اجرای ثبت، به صرف تقاضای ذی نفع از دفتر ازدواج مربوط، عملیات اجرایی بدون تعیین وقت، آغاز می شود.
3. در اجرای ثبت، عملیات اجرایی به مجرد درخواست کتبی زوجه یا اشخاص ذی سمت شروع می شود ولی در محاکم دادگستری، عملیات اجرایی پس از فرایند دادرسی و صدور حکم قطعی با درخواست اجرای حکم توسط محکوم له یا نماینده او شروع می شود.
4. صدور اجرائیه در اجرای ثبت، مشمول مرور زمان نمی شود، چون نصی در این مورد پیش بینی نشده است. ولی نسبت به اجرائیه دادگاه به استناد ماده 168 قانون اجرای احکام اجرای مرور زمان پنج ساله جاری است.

5. مراجعه به محاکم دادگستری علاوه بر پرداخت هزینه دادرسی، مستلزم پرداخت هزینه اجرایی است. در صورتی که در مراجعه به اجرای ثبت فقط حق الاجرا تعلق می گیرد.
6. از طریق مراجعه به اجرای ثبت با استناد به ماده 17 قانون گذرنامه، امکان ممنوع الخروج کردن زوج وجود دارد، در صورتی که این امکان در مراجعه به محاکم دادگستری متصور نیست.